

משימה 2

ט"ו בשבט – חג אהבת הארץ (ראו משימה בעמ' 26)

מבוא

הציר "מחזור הזמנים" בכיתה ה' עוסק בחגים שלהם זיקה ברורה ומהותית בין תוכני החג לארץ ישראל – טבעה, אקלימה, החי והצומח בה וכו'. למשל חגי תשרי ועונת הסתיו, פסח ועונת האביב וט"ו בשבט ועונת הבלבוב לאחר החורף. כמו כן הציר עוסק בחגים שהזיקה בין עם ישראל לארץ ישראל מורגשת בהם. למשל חנוכה – מלחמה לעצמאות ולריבונות בארץ ישראל, פורים – חיים יהודיים בגולה (מגילת אסתר), פסח – המסע לארץ ישראל כאביב נעוריו של עם ישראל, שבועות – המצוות התלויות בארץ וכו'.

בעזרת ציר זה תכנית הלימודים מבקשת לאפשר לתלמידים לברר את הזיקה בין לוח השנה העברי, עונות השנה, הטבע, החי והצומח ובין ארץ ישראל. כמו כן התכנית מבקשת לאפשר לתלמידים לברר את הזיקה בין עם ישראל לארץ ישראל לאורך הדורות בעזרת טקסטים העוסקים בט"ו בשבט, כגון שירים, תפילה וסיפורי חסידים. מטרת הבירור היא לזהות ערכים של אהבת העם והארץ ולחזקם בקרב התלמידים.

כדי להעמיק את הבירור יעסקו התלמידים בבחינת רצפים רעיוניים, לשוניים ויצירתיים הנוגעים ליצירות קדומות ועכשוויות המתמקדות במנהגי ט"ו בשבט ובזיקה לארץ ישראל הנובעת מכל מנהג.

המשימה "ט"ו בשבט – חג אהבת הארץ" היא משימת הערכה שבה מתודות ודגשים הנדרשים בתהליך ההוראה – למידה של הנושא, לפי תכנית הלימודים.



על המשימה

מטרת המשימה לזהות מנהגי ט"ו בשבט בתקופות שונות, המבטאים את הזיקה בין עם ישראל לארץ ישראל, וערכים הנובעים ממנהגים אלה בעזרת התמצאות בטקסטים מרכזיים, השוואתם ומיונם.

אפשר לפתוח במשימה וללמד באמצעותה את התכנים על ט"ו בשבט, או לחלופין לסכם את הנלמד על ט"ו בשבט באמצעות המשימה.

המשימה היא רב-שלבית, וביצועה צריך להסתיים בתוך שני שיעורים כפולים. השיעורים יתקיימו בכיתה, ותינתן ארכה כדי להשלים את המשימה בבית. יש לאפשר לתלמידים להכין את משימת הביצוע בחברותא (שניים-שלושה תלמידים).

התוצר המצופה:

משחק מסלול שבו הפריטים האלה:

- לוח מסלול;
- לפחות 16 כרטיסים: כרטיסי מידע, כרטיסי הפתעה, כרטיסי הפעלה;

- כלי משחק;
- דף הנחיות למשחק;
- אריזה נאה שעליה כתוב שם המשחק ושם יוצריו.

שלבי ביצוע המשימה

המשימה תבצע בשישה שלבים, ואלה הם:

1. הצגת מנהגי החג בתקופות שונות ובקרב עדות שונות בישראל.
2. בירור עמדות חז"ל ויהודים בתקופות השונות בארץ ישראל או בתפוצות, לרבות עמדות אישיות על הזיקה לארץ ישראל.
3. הצגת דוגמאות של משחקי מסלול ושל כרטיסי משחק.
4. הצגת המחווה לפני הכנת המשחק.
5. יצירת משחק שבאמצעותו אפשר יהיה להכיר את מנהגי ט"ו בשבט ואת ערכיו.
6. בחירת שם מתאים למשחק ועיצוב אריזה הולמת.

המלצות להצגת המשימה בכיתה והחומרים הדרושים לביצוע המשימה

א. להלן החומרים שיחולקו לתלמידים כדי לבצע את המשימה:

- **דף המשימה:** בדף המשימה לתלמיד מפורטות ההנחיות לביצועה. יש לקרוא את ההנחיות כיצד להציג את המשימה בכיתה ולפעול ברוח המלצות אלה.

- **המחווון:** חשוב מאוד להציג את המחווון לתלמידים לפני שהם מתחילים לבצע את המשימה. זאת כדי לאפשר להם להשלים את המשימה בכוחות עצמם. מומלץ מאוד לבחון עם התלמידים את מידת ההתאמה של המחווון לכיתה, ואם צריך ראוי ליצור מחווון טוב יותר. יש לשוב ולהסביר לתלמידים מהו התוצר המצופה מהם וכיצד ראוי להציג את התוצר. במחווון רשומים כמה קריטריונים על יעדי המשימה ועל רמות הביצוע השונות. חשוב לבחון את המרכיבים של כל רמת ביצוע ולעודד את התלמידים לשאוף לרמת הביצוע הגבוהה ביותר.

▪ הנספחים:

- **דף עזר:** משחקי מסלול ותבניות שונות למשחקי מסלול (אפשר למצוא דוגמאות נוספות למשחקי מסלול בקישורים האלה: [תמונות מסלול](#), [Board Games and Board Game Templates](#)).

- **נספח 1:** טקסטים העוסקים בט"ו בשבט ובמנהגיו;

- **נספח 2:** טקסטים העוסקים בזיקה לארץ ישראל;

ב. **חזרה על החומר שנלמד:** לפני העיסוק במשימה כדאי לשוב ולדון בכיתה על כל הטקסטים שנלמדו בכיתה ועסקו בחיבת הארץ, באהבה אליה ובזיקה בין עם ישראל לארץ ישראל. אם המשימה מסכמת את הלימוד על ט"ו בשבט, חשוב מאוד לחזור ולהדגיש את הטקסטים שנלמדו בכיתה ומציגים את מנהגי ט"ו בשבט.

ג. **הכרת משחקי מסלול:** המשחק מושתת על יחסי גומלין איכותיים כי הוא מחייב אינטראקציות המחברות את הפרטים לקבוצה הפועלת לפי אותם חוקים ולשם אותה מטרה. מעצם מהותו המשחק משלב מיומנויות חברתיות ומיומנויות של הפקת מידע כתוב ומאוייר, הוא חלק מהסביבה הטבעית של הצעירים, ולכן קל למרבית התלמידים להתוודע אל התכנים הנלמדים. עולם המשחק מדמה את עולם המציאות באופן ממוקד וחקרני, ולפיכך המשחקים בו נדרשים להיות אחראים ולשתף פעולה. מומלץ לוודא שהתלמידים מכירים מבחר משחקי מסלול והתנסו בהם כדי להשלים את המשימה בהצלחה. נוסף על כך מומלץ לנקוט את הפעולות האלה:

- לבקש מהתלמידים להביא משחקי מסלול מהבית ולאפשר להם לשחק בהם (לפחות במשחק מסלול אחד). בזמן שהם משחקים אפשר לברר עמם מהם מרכיבי המשחק, מהן המשימות המוטלות על המשחקים במשחק, מהם כללי המשחק, מהם המאפיינים המילוליים, התחביריים והגרפיים של הכתוב בכרטיסי המשחק וכו'.

- להכין תערוכה של משחקי מסלול. בתערוכה יוצגו מבחר משחקים שהתלמידים יתבקשו להביא מביתם.

ד. **קריאת המשימה:** מומלץ לקרוא את המשימה עם התלמידים ולהסביר להם שביצוע המשימה הוא כלי הערכה – הערכה עצמית, הערכה של מי שישחק במשחק ויתבקש לחוות דעתו עליו, וגם הערכה של המורה. מומלץ להסביר לתלמידים שהמשימה תבוצע בשלבים ושהמורה ינחה אותם בכל אחד משלבי המשימה. יש לאפשר לתלמידים להתוודע למשימה, לקרוא אותה בשלבים ולהבינה, לשאול שאלות ולהציג קשיים ולהציע פתרונות. חשוב להקדיש זמן לתכנון המשחק ולבחירת חומרים מתאימים.

- ה. **בחירת סוג הכרטיסים והטקסטים:** יש לשוחח עם התלמידים ולברר אילו כרטיסים אפשר לבחור (כרטיסי מידע, כרטיסי הפעלה וכו') ומהם תוכני הטקסטים שיכתבו בכרטיסים. מומלץ להציג לתלמידים כרטיס מתאים וכרטיס שהטקסט הכתוב בו אינו קשור ישירות לנושא, ולתת להם אפשרות להבחין ביניהם. חשוב להציע מגוון טקסטים המתמקדים בנושא המשחק ולנמק מה מקדם כל טקסט.
- ו. **בחירת בן זוג לחברותא:** התלמידים יציגו בכיתה דגמי משחק שהביאו מהבית, וכך אפשר יהיה לזהות תלמידים נוספים שבחרו באותם דגמים או בדגמים דומים או שהנימוקים שלהם לבחירה דומים, ולגבש צוות עבודה. אם לא יימצא בן זוג, יש לסייע לתלמידים למצוא סיבות המצדיקות עבודה משותפת עם בן זוג.
- ז. **הבנת הטקסט והבעת עמדה:** בשלב זה יעבדו התלמידים בחברותא. יש לעודד אותם לחפש טקסטים המעניינים אותם באופן אישי ומציגים לדעתם את אהבת הארץ ואת הקשר של עם ישראל אליה. עליהם לנמק את בחירתם לפני חבריהם. לאחר שיציגו התלמידים את הטקסטים, תוכרע הבחירה, וקטעים קצרים מהטקסטים יועתקו לכרטיסים.

חשוב מאוד להכין מבעוד מועד כרטיסים אחדים (כרטיסי הפתעה, כרטיסי הפעלה וכו') כדי לזרז את תהליך השלמת המשימה.



במשימה זו שלושה מרכיבים:

- ידע והבנה;
- מיומנויות: זיהוי מוטיבים של אהבת הארץ ביצירות מתקופות שונות;
- רלוונטיות: היכולת להשתמש בידע ובמיומנות כדי ליצור משחק עכשווי.



שילוב המשימה בתהליך ההוראה-למידה

המלצות וכלים ליישום בתהליך ההוראה-למידה

בחירת קטעים רלוונטיים בנושא "אהבת הארץ והזיקה בין עם ישראל לארץ ישראל בט"ו בשבט"
בזמר, באגדות ובמדרשים

רוב ספרי הלימוד בתרבות ישראל ומורשתו מתמקדים בקטעים נבחרים העוסקים במצוות יישוב הארץ ובזיקה בין העם לארץ ישראל ככלל ובט"ו בשבט בפרט. בתהליך הלמידה חשוב מאוד לבחון ולהעריך עם התלמידים אם הקטעים הנבחרים אכן שופכים אור על נושאים אלה.

לשם כך חשוב לנקוט פעולות אחדות בתהליך ההוראה-למידה, ואלה הן:

- לברר מהי המצווה או המנהג הבאים לידי ביטוי בטקסטים שונים (מקורות יהודיים, טקסטים ספרותיים, טקסטים מסוג מידע, טקסטים חזותיים וכו'), ומהם הביטויים השונים של הזיקה בין עם ישראל לארץ ישראל במנהגים או במצוות אלה.
- לתרגל למידה בחברותא.
- לברר עם התלמידים כיצד הם חווים את הקשר לארץ בחייהם: האם קשר זה הוא ארוך טווח בעיניהם? האם הקשר מחייב? האם הקשר הוא בחירה מרצון? האם הקשר הוא קשר של אהבה?
- לעודד את התלמידים לחלוק חוויות חיוביות על אהבת הארץ, ועם זאת לאפשר להם לבטא גם תחושות של קושי, בייחוד בקרב תלמידים עולים.
- לדון בכיתה על השאלות האלה: לאיזו תקופה שייך הטקסט? היכן היה עם ישראל באותה תקופה ומה היה מצבו?
- להיעזר בציר הזמן (בהוצאת "המטה לתרבות ישראל" או בציר זמן אחר שיש בבית הספר) ולבחון את הטקסטים על רקע אירועים מרכזיים בתולדות עם ישראל. למשל טקסטים מהמשנה – כדאי לבחון את התקופה (לפני החורבן ואחרי החורבן) ולבדוק אם הטקסט משקף את האירועים ההיסטוריים. דוגמה אחרת היא טקסטים מהמאה השמונה עשרה (תקופת המקובלים בצפת) – אפשר לבחון היכן ישב העם היהודי באותה תקופה, איזה אירוע קשה בתולדות העם הביא את המקובלים לצפת (גירוש ספרד) וכיצד בא הדבר לידי ביטוי בטקסט.
- לאפשר לתלמידים להעריך את הטקסט ואת טיב הזיקה לארץ ישראל. אפשר ליצור "תעודת אהבה לארץ" ולהחליט לגבי כל טקסט אם הוא ראוי לתעודה זו. בעת הצגת הטענות חשוב ביותר למיין את הטענות לפי איכויות שונות.
- להכין בכיתה לקט סיפורים, שירים, אגדות ומדרשים המקשרים בין ט"ו בשבט ובין אהבת הארץ.

התמודדות עם טקסט והערכתו

בספרי הלימוד מוצגים טקסטים בנושא ומתווכים אותו לתלמיד. ואולם מאחר שמספר הטקסטים בספרים הוא מוגבל, רצוי לאפשר לתלמידים להתמודד עם טקסטים נוספים בעצמם וללא תיווך. לכן יצטרכו התלמידים ללמוד לעבד טקסטים חדשים בעצמם.

לשם כך יש לבחון עם התלמידים כמה היבטים בפרשנויות השונות:

- יש לכוון את התלמידים לשאול שתי שאלות מרכזיות: מהו היחס לארץ ישראל המובע בטקסט? מהן הנסיבות ההיסטוריות, הלאומיות שבהן נכתב הטקסט?
- דעות שונות מוצגות בטקסטים באופנים שונים, ושגרות לשון אופייניות נלוות לאגדות או למדרשים. חשוב לעזור לתלמידים לזהות שגרות לשון אלה כדי שיוכלו לאתר במהירות את העמדות המוצגות בטקסט ולהתעמת עמן.
- חשוב מאוד לעודד את התלמידים להביע עמדה על הדעה שקראו: האם הם מסכימים עם העמדה המוצגת בטקסט? מדוע? האם מתנגדים לעמדה? מדוע?

המלצות לפעילות בכיתה לאחר ביצוע המשימה

למידה או התנסות חד-פעמית עלולות לגרום לשכחה. כדי להטמיע את המיומנויות ואת הידע שרכשו התלמידים בתהליך הלמידה ובעת העיסוק במשימה, מומלץ להשתמש בתוצרי התלמידים ללמידת המשך, כפי שמפורט להלן:

- א. לחלק לכל זוג תלמידים משחק שיצר זוג אחר ולבקש מהם להעיר הערות ולשאול את יוצרי המשחק שאלות. לחלופין אפשר להציג את המשחקים בתערוכה בכיתה ולבקש מהתלמידים לחוות את דעתם (בתוך פרק זמן שיחליט המורה) לפחות על שלושה משחקים שבתערוכה ולהגיב עליהם בכתב. כמו כן אפשר להעריך משחק איכותי במיוחד מול כל הכיתה בעזרת המחווה.
- ב. לשוחח על קשיים ועל נקודות הצלחה בתהליך יצירת המשחק ועל איכות הביצוע של המשימה.
- ג. לאפשר לתלמידים לבחון (בעל-פה או בכתב) את התרומה של המשימה ללמידת הנושא ואת הקשיים שנלוו לביצועה. יש לנסח מסקנות ולסכמן לפי הדברים שייאמרו.

לתוצרי התלמידים יש ערך מוסף. באמצעותם אפשר להעריך את ההישגים וגם לחנך לחשיבה ביקורתית, לסובלנות ולקבלת השונה.

